

ՕՐՈՒԱՆ ԳՐՔԵՐ

«ԶՐՈՅՑ»

ՊԱՐՍԱԿԱՆԱՅ ԲԱՐԵԿԱՄԻՍ ՀԵՏ

Հիմ. ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

Տպ. «Նոր Օր», Աթէնք, 1932. Գր. 5 ֆր.

Լ. Մեսրոպ հրատարակած էր «Օմար խայեամ»-ի կեանքի և գործի ուսումնասիրութիւնը. արդ առանձին հատորի մը մէջ կ'ամփոփէ իր նոր գրած երգիծաբանական նամակները՝ ուղղեալ իր պարսկահայ բարեկամին՝ Միրզաջանին:

Իր այս նոր հատորը կ'անուանէ «Զրոյց»։ Բովանդակութիւնը արժանի է այդ անունին. իրաւցնէ՛ զրոյց, երգիծող մըն է, ժողովրդական թուոցիկ թերթերու մէջ միայն կը կարդացուին նման ոճով երգիծականներ:

Առաջին զրոյցը «Աթոռահանդէսն» է. կարելի է այդպէս անուանել, զի երգիծաբան հեղինակը անով կը ծաղրէ փարիզահայ հասարակութիւնը՝ որ հանդէսին ներկայ չ'ըլլար, և աթոռները անոնց տեղ ունկնդիր կ'ըլլան ճառախօսին. ըստ երգիծողին՝ այդ աթոռները կը խօսին, կը վիճին, կը գնահատեն, կը քննադատեն, կ'արդարացնեն ու կը դատապարտեն և անոնք նոյնիսկ հեղինակին հետ ազնուօրէն չեն վարուիր: Հեղինակը երբ աթոռահանդէսի սրահը կը մտնէ, իր չորս կողմը կը տեսնէ աթոռներ, աթոռներ, պարսպ աթոռներու զուարթ դէմքեր. կը գրէ.

«Կը ծոխմ քովի աթոռիս ականջին:

— Քէյֆդ, աթոռջան ի՞նչդ է, ուրախ ես այսօր...:

— Մեր ուրախութիւնը, կ'ըսէ տիկին աթոռը (Ֆրանսայի աթոռները իզական են, Միրզա) կատարեալ պիտի ըլլար եթէ սա քանի մը անպէտ մարդիկն ալ եկած չըլլային: Մեր ծնելէն ի վեր առաջին անգամն է որ մեզի ի պատիւ հանդէս կու

տան: Մեզ մարդու տեղ կը դնեն, և ճառ պիտի խօսին հիմա մեզի համար...»:

Հազար աթոռներու մէջ, յիսուն հոգի միայն հանդէսի եկած էին. ծիծաղի նիւթ կ'ըլլայ Հ. Բ. Ը. վարիչ Մալէշեան:

Գրքին մէջ երգիծանքի նիւթ եղած են նախ Մալէշեան, Վարսակ Չորբանեան, Անպետիկ Սահաճեան, Աւել Եսեմեան, Շաբաթ Մարտունի, Սարսունի, Օր. Միննիկ, Օր. Սիլլա, հիներ ու նորեր, «Ապաքած»ականներ, ոմանք շամփուրի զարնուած, և ոմանք ալ վարդերով խաւազանուած:

Երգիծանքի մէջ դժուար է գրական լըջութեան մէջ սահմանափակուիլ. այդ դժուարութիւնը զգացած է երգիծող Մեսրոպ:

Ո՛րքան օգտակար է երգիծականը, սակայն դժուարին գործ: Քննադատուածները երգիծական նկարագրութեան մէջ կը տեսնեն իրենց պատկերը, բայց չեն հաւատար որ իրենք են:

Դիւրին չէ համանման տեսնել ուրիշին դէմքը, ամէն մէկերնիս մեր տեսողութեան համաձայն կը տեսնենք ուրիշին դէմքը ու մեր տեսութիւնը, ու մեր դատողութիւնը համանման չէ, կը տարբերի ուրիշին տեսածէն ու դատածէն: Ո՛րքան հայելիներ կան ուր մենք՝ մեր դէմքը միեւնոյն կերպով չենք տեսներ, ըստ հայելիին մեր դէմքը կը փոխուի, մեծ կամ փոքր, նեղ կամ լայն, գեղադէմ կամ տգեղ: Ո՛րն է ուղիղ թարգմանը պատկերին հարազատ գծերուն. այդ է խնդիրը: Պ. Արշակ Չօպանեան ունեցաւ ինքն իր պատկերը տեսնելու համար զանազան հայելիներ, որոնք ցոյց տրուած են Ս. Պարթեւեանէ, Վ. Փափագեանէ, տողերս գրողէն, Ն. Պէշեթթաշլեանէ և ներկայիս նաեւ Լ. Մեսրոպէ. այդ հայելիներէն ոչ մէկուն մէջ Արշակ Չօպանեան տեսնուած չէ իր բովանդակ արժէքին բովանդակութեամբ: Խնդիրը ճանչնալը շատ դժուար է, իսկ ինքզինքը մեծարժէք համարելը սովորական բան. զայս չեմ ուզեր մասնաւորել միայն Պ. Չօպանեանի, այլ ամենուն հա-

մար: Օշական ալ Չօպանեանի ձեռքը հայելի մը տուաւ, ուր «Անահիտ»-ի խմբագիրը չուզեց տեսնել իր լուսանկարը:

Եւ կարծեմ Պ. Չօպանեան գոհ պիտի մնայ իր այն դիմանկարէն երբ նկարողը քաջութիւնն ունենայ միեւնոյն ատեն նոյն անբովանդակելի գրագէտը բովանդակել իր բովանդակ կարողութիւններովն ի մի կենդանագիր պատկեր, այնպէս որ տեսողը դիւրաւ կարենայ որոշել անոր ամէն մէկ գրական կատարելութիւնները իրրեւ բանաստեղծ, իրրեւ թատերագիր, իրրեւ վիպասան, իրրեւ մատենագիր, իրրեւ գրադատ, իրրեւ բանասէր, իրրեւ աշուղապատում, իրրեւ անցեալ, ներկայ և ապագայ խմբագիր ու խմբագրապետ դուրս չձգելով անոր ամէն գրոց բոց միւս կատարելութիւնները:

Գաղտնապահութեան հակառակը գործելով պիտի ըսեմ որ Լեւոն Մեսրոպի «Զրոյց»-ին մէջ Արշակ Չօպանեանը փոխուած է Վարսակ Չորբանեանի, որ ըստ զրուցապատում գրչին. «Ասում էին ճաշապահին մի տեղ մոռացել էր խելքը, ստիպուեք է վերադառնալ և գտնել ու յետոյ կրկին շարունակել ճամբան: Որով (կաթողիկոսական) ընտրութիւնը վերջաւաւէն մի ամիս յետոյ հասաւ: (Բնական նալէն մի ամիս յետոյ գտնելու համար մի է այդպէս մի խելք գտնելու համար մի ամսուայ փնտառուք շատ չէ): Բայց ուրովհետեւ իր վրայ մեծ փող էր ծախսած Փարիզի Աղքատախնամը, հետեւաբար պընդեց և քուէի դատարկ տուփին մէջ գցեց իր քուէն... անշուշտ յաջորդ ընտրութեան համար»:

Հեղինակը Աւետիս Խաչակեանը մկրտած է Անպետիկ Սահաճեան, որուն հաւատք կ'ըսէ. «Ի դէպ լաւ էր ջաղացել: Խօսելիս միշտ գետինն է թամաշա անում: Ասում են սա քար չի փնտառում այլ... տողար»: Ու երբ Չորբանեան կը ճառախօսէ, անոր խլած ծափերու տեղատարափը Անպետիկ Սահաճեանի նախանձը կը շարժէ. ըստ երգիծողին ան «նախանձից գուռաթափուում է զլիւի ընկնելով որ իր տողարները կիսուելու են: Բայց հէնց այդ

միջոցին ինչ որ փայլուն բան նշմարելով գետնի վրայ, կամաց խոնարհելով առնում, և ժպտելով զրպանն է խրում»: Եւ Չորբանեան ծափերու անձրեւին տակ կը շարունակէ իր պերճախօսութիւնը, և ամականներ կ'անձրեւէ Դաշնակցականներու զլիւն... «Սեւախորհուրդ, սեւիրտ, սեւհոգի Դաշնակներ, որոնք այնքան անարգօրէն, անսիրտօրէն, անհաշտօրէն, անշեղօրէն... Ահաւոր, անասանելի խիտաւարակումով գաղութահայ երիտասարդութիւնը իրենց ետեւէն քաշելով, քարոզելով, քաղաքականօրէն, քաղաքացիականօրէն... Ունկնդիր Սուսան Բաջի, որ ճառախօսութեան պահուն «գուլպային մի թաքը վերջացրել էր», իր մօտ գտնուող վարժապետի ականջին կը հարցնէ. «Ասա, Դաշնակներին գովում ա, չէ...: Միւրուքին մատաղ...»:

Ճառախօսը Փարիզ կը վերադառնայ. կայարանին կը դիմաւորեն զինքը Չապէլ Եսայեան — զԱւել Եսեմեան, Անպետիկ Ի — Սահաճեան, որուն «Յուզարկաւորի սովորական դէմքը որ մեռելաթաղի փոխուած է այսօր, ինչո՞ւ, կը հարցնեմ ինքն իրենս, այժմ, ինչո՞ւ...»: «Անպետիկ Ի — Սահաճեան (աչքերը գետին և տխուր... ո՛հ, տխուր ինչպէս Աղքատախնամը Սրբուհի Լարլարուհի կարաւանին ջորիները) ինչի՞ այսքան կարեւորութիւն կու տար — կ'ըսէ — կը էս մարդոց... ինչի՞ էս ցոյցերը կ'ընենք կը էս քեաջալին...: Այժմ, ինչի՞ կը ծախսենք կը էս փողերը, հայ վախ, ինչի՞ կը ծախսենք կը, ինչի՞ ինչի՞...»: Հեղինակը կը շարունակէ քաշը շարժել Չորբանեանը և Սահաճեանը որ հեղինակին կուշտին զարնելով դիտել կու տայ. «Տես, կ'ըսէ ... մի նայիր հալա, այժմ...: Եւ ցոյց կու տայ Չորբանեանը որ զրպանէն բուռ մը փիւլաւ հանելով բերանը կը խրէ այդ միջոցին: — Լաւ ի՞նչ կայ զարմանալիք... Ո՞նց թէ ինչ կայ զարմանալի, կը պնդէ Ի — Սահաճեան թելիս կառչելով: Դեռ բաւական չի որ գնաց օրերով ձրի կերակրուեց Երեւանի հացը պակասացրեց, Սարգարապատի ջրը-

անցքին ջուրը իջեցրեց, Հայաստանի օդը ապականեց, գալուց էլ զրպանները լցրել ա Հայաստանի Հացով, Հայաստանի փլաւով, Հայաստանի կարագով, Հայաստանի ... (տխուր մտածելէ ետք) տողարներով ... (յետոյ ականջիս մօտենալով) այ օդը մի ասա տեսնեմ, էս հոս-հոսին բաժին կը հանեն կը մեր ամսական տողարները...»:

Նման երգիծական ոճ կը կորսնցնէ իր արժէքը: Լեւոն Մեսրոպ՝ մտերմական մէկ երկուքը այդ նամակները՝ կրնար անտիպ թողուլ իր պարսկահայ բարեկամին զրա-

դարանին մէջ: Մենք կը խոստովանինք հեղինակին երգիծական ընդունակութիւնը. ան ունի սրամիտ տեսութիւններ, բայց չունի երգիծող Արփիար Արփիարեանի և Երուանդ Օտեանի նուրբ ճաշակը: Ծիծաղով ու ծաղրանքով ճոխ գիւտեր ունի, բայց ոչ ազնուական ինչպէս Պարոնեան: Այս թերութիւններէն դուրս, իր միւս խրատական և քննադատական դիտողութիւններէն իրաւացի են այն ամէնը որ կը պատկանին հանրութեան մօայլ նկարագրին:

Հ. Ս. ԵՐԵՄԵԱՆ

“ ԲԱԶՄԱՎԷՊ ” Ի

Սեպտեմբեր - Հոկտեմբեր միացեալ թիւը նուիրուած է ամբողջապէս

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՓՐԿԱԳՈՐԾ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ

ԺԹ ԴԱՐԱԴԱՐՁԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ամիոփելով իր մէջ մեր նախնեաց մատեմատիկական

արձակ և չափական ամսիպ գոհարներ

հայկական սրբազան գեղարուեստի զարդանկար էջեր,

Յարակից և ի դէպ յօդուածներ և ուսումնասիրութիւններ.

և որպէս բացառիկ յաւելում

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆՋՈՒԳԱԿԱՆ ՄԵՂԵԴԻ ՄԸ

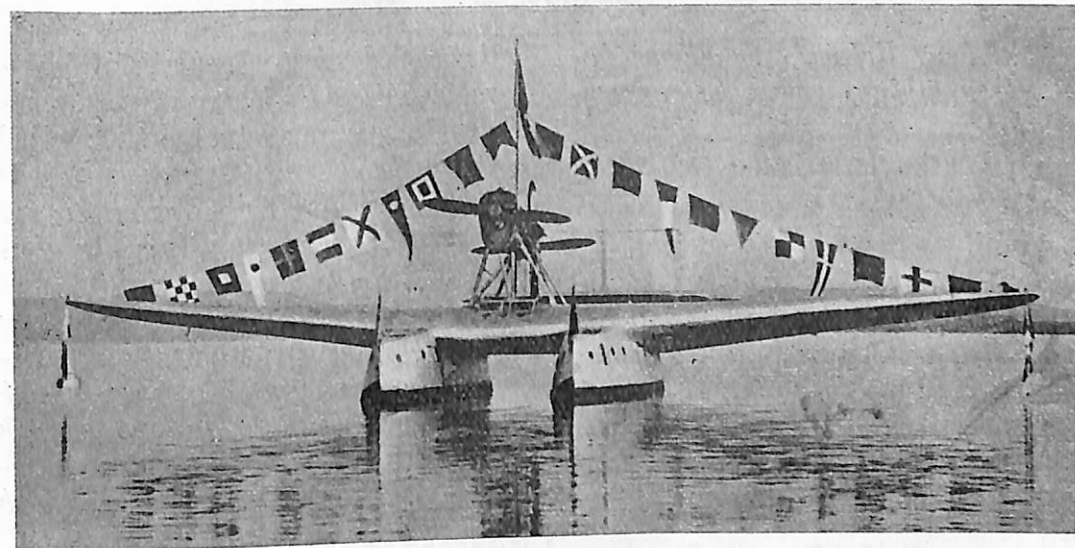
«Նկայք հաւատացեալք» (Աւագ Ուրբաթու համբարձի)

Խաղաղուած և ուսումնասիրուած երաժշտագէտ Հ. ՂԵՒՈՆԴ Վ. ՏԱՅԵԱՆԷ

Երաժշտական կտորը առանձին ալ կը վաճառուի մեր Տպարանի վարչութիւնէն

Գին՝ 10 Լիրէթ իտ. կամ 3 Ֆր. Զուլից.

Աղլանտեան S 55 իտալական ջրասաւառակներէն մին, որոնցմէ յաղթական երաւ մը՝ (24 հատ) առաջնորդութեամբ հոչակաւոր օդանաւորդ նախարար Պալպոյի, այս օրերս թռչելով կտրեց հիւսիսային Աղլանտեանը՝ կէտ Ուպատակի ըրած Զիքակոմ:

«Օդանաւը աղքատ ժողովուրդի զէնքն է»
Զօր. Իթալոյ ՊԱՆՊՈՅ

ՆՈՒԷՐ ՀԱԶ. ԶԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆԻ

ՕԴԱՆԱԻՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

L'homme est un dieu déchu qui se souvient des cieux.
Lamartine

ՕԴԱՆԱԻՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ, իր ծագումով, նմանողութիւնն է թռչուններու գործածած կերպին՝ օդի մէջ ինքզինքնին բռնելու և ուղղուելու:

Ինչպէս քաղել կարելի է շնորհիւ գետնին ցոյց տուած ընդդիմութեան, թռիչքը իր կարգին հնարաւոր է շնորհիւ օդին ի յայտ բերած դիմադրութեան՝ որոշ մակերեսի մը վրայ, երբ սա յարաբերական շարժման մէջ է օդի նկատմամբ, ինչպէս պիտի տեսնենք քիչ յետոյ:

Վաղուց է որ թռչելու գաղտնիքին լուծումը մարդոց մտքերն է զբաղեցուցած: Եւ դեռ ոչ շատ առաջ ատիկա երազական, ցնորական կը թուէր:

Երեւակայութիւնը, մարդոց բանաստեղծական ոգին շուտով պիտի ստեղծէր ա-

ռասպելներ, ոյժի տէր, հմայիչ էակներ ու անոնց պիտի վերագրէր թռչելու շնորհը:

Կրօնները բանաստեղծական զմայլելի երկերով յաւերժացուցին թեւն ու թռիչքը:

Յոյն դիցաբանները թեւեր տուին իրենց չաստուածներէն Սիրոյ պատգամաւոր Հերմէսի (Mercure) և Ֆերթոզներու երիվար Պեգասի (Pégase):

Աւետարանն և քրիստոնէութիւնը մարդկային կերպարանքին ներքեւ կը ներկայացնեն հրեշտակները՝ հսկայ թեւերով:

Բանաստեղծին համար Սէրը, Գեղեցկութիւնն ու Իմացականութիւնը թեւեր ունին: Օրինակ, «Հին Աստուածներ» ու հեղինակը Վանահօր և Արեգայի մենա-մարտութիւնը կը վերջացնէ ըսել տալով առաջնոյն.